

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА

«Затверджую»
Декан філософського
факультету

“ ____ ” _____ 2020 р.

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ

ПСИХОЛОГІЯ ВИЩОЇ ШКОЛИ

(назва навчальної дисципліни)

Львів 2020

Розробник програми:

кандидат філософських наук, професор, завідувач кафедри психології філософського факультету С.Л. Грабовська

Програма затверджена на засіданні кафедри психології філософського факультету

Протокол № 1 від 31.08.2020 р.

Завідувач кафедри психології

_____ С.Л. Грабовська

Схвалено Вченою радою філософського факультету

Протокол № 242/7 від 31.08.2020 р.

Голова Вченої ради філософського факультету

_____ Л.В. Рижак

© Грабовська С.Л. 2020

I. АНОТАЦІЯ. МІЖДИСЦИПЛІНАРНІ ЗВ'ЯЗКИ

Навчально-виховний процес у вищій школі вимагає ґрунтовного психолого-педагогічного забезпечення, високої психологічної і педагогічної культури викладацького складу. Ситуація ускладнюється відсутністю у вищих навчальних закладах психологічної служби. Тому на викладачів психології покладаються також і функції психологів-практиків (такі як вивчення психологічних особливостей особистості студента і групи, допомога студентам в адаптації до навчання, до проживання в гуртожитку, розв'язання проблем, що виникають у спілкуванні тощо). Важливою проблемою є розробка ефективних методик викладання у вищій школі, знання психології і тут може стати в нагоді. Особливої ваги набирають психологічні знання у процесі переорієнтації навчання з підходу, центрованого на викладачеві (коли викладач був центральною фігурою навчального процесу: видавав завдання, визначав обсяг матеріалу і напрямку навчального процесу, здійснював контроль за навчанням студентів тощо), до підходу, центральною фігурою якого стає студент, який навчається, актуалізуючи свій досвід, використовуючи знання колег, допомогу викладача, найновішу літературу, постійно вправляючись практично.

Курс розрахований на 90 год. (3 кредити): 32 години аудиторних занять (16 годин лекційних та 16 годин практичних занять), 58 годин відведено на самостійну роботу. Формою контролю є **залік**.

Навчальна дисципліна базується на психологічних дисциплінах, які аспіранти вивчали протягом навчання на ОКР бакалавр та магістр (Психологія, Загальна психологія, Педагогічна психологія, Соціальна психологія, Психологія творчості, Психофізіологія, Психологія здоров'я тощо) а також пов'язана з навчальними дисциплінами Педагогіка вищої школи, Методика викладання фахових дисциплін, Філософія вищої школи.

Цільова аудиторія: аспіранти 2-го року навчання університету.

2. МЕТА, ЗАВДАННЯ ТА ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ

Мета курсу: ознайомити слухачів з психологічними особливостями діяльності студентів і викладачів у навчальному процесі в ЗВО. Дати знання, вміння, навички з психології, які допомогли б майбутнім викладачам вищої школи виробляти ефективні методики викладання, результативно використовувати властивості психічних процесів, розвивати індивідуальні особливості особистості студентів, грамотно спілкуватись тощо.

По проходженні курсу слухачі повинні **знати**:

- психологічну структуру і компоненти діяльності студентів і викладачів;
- закономірності і властивості пізнавальних та емоційно-вольових процесів;
- вікові особливості розвитку студентів;
- про структуру і розвиток особистості та її індивідуальні особливості;
- основні механізми ефективного спілкування;
- теорії сучасної психології, що дають можливість розробляти і впроваджувати ефективні методики викладання.

По проходженні курсу слухачі повинні **вміти**:

- застосовувати одержані знання на практиці;
- використовувати знання з психології вищої школи для розробки методики викладання їхніх фахових дисциплін;
- визначати темперамент особистості, особливості уваги, пам'яті, мислення студентів і застосовувати ці знання для удосконалення індивідуального підходу до студентів;
- сприяти легшій адаптації студентів до навчання;
- планувати свою кар'єру і готувати до цього студентів.

Формування компетентностей

(Знання та розуміння / Knowledge and understanding)

Знайомство з сучасними теоріями педагогічної та вікової психології у царині навчання дорослих. Розуміння механізмів психічних процесів, що беруть участь у засвоєнні знань, виробленні умінь та навичок у професійній підготовці студентів у вищій школі. Розуміння механізмів навчання, сутності мотивації до навчання та інших видів діяльності. Знання механізмів взаємодії студентів у групі, розвитку командних процесів.

Розроблення та реалізація проєктів, включаючи власні дослідження, які дають можливість переосмислити наявне та створити нове цілісне знання та/або професійну практику, і розв'язання значущих соціальних, наукових, культурних, етичних та інших проблем

(Застосування знань та розуміння / Applying knowledge and understanding)

Уміння застосовувати знання про психологічні особливості осіб, що беруть участь у навчально-виховному процесі у вищій школі, Застосування знань про механізми психічних процесів і явищ, що супроводжують цей процес у практичній викладацькій діяльності.

Опанування уміньми та навичками ефективного управління навчально-виховним процесом у ЗВО. Уміння досліджувати процес породження діяльності студента, уміння її коректувати у разі потреби. Уміння діагностувати навчальні стилі, визначати їхні особливості, обмеження, переваги. Уміння проводити корекцію навчального стилю. Вивчати навчальну мотивацію студентів. Ефективно стимулювати студентів. Самооцінка власної мотивації та самостимулювання. Уміння саморегуляції переживань та вольових процесів.

Критичний аналіз, оцінка і синтез нових та складних ідей

(Формування тверджень / Making judgements)

У процесі дискусій формування здатності до критичного аналізу теорій та концепцій, що є підґрунтя сучасних методик викладання у вищій школі. Оцінка ефективності методик подачі навчального матеріалу, вибір засобів та стилів викладання, адекватних змісту. Вироблення власної позиції та парадигми у розв'язанні наукових проблем, аргументоване їх обґрунтування під час викладання навчальних дисциплін.

Спілкування в діалоговому режимі з широкою науковою спільнотою та громадськістю в певній галузі наукової та/або професійної діяльності

(Комунікативні навички / Communication skills)

Опанування комунікативними уміньми і навичками, потрібними для викладацької діяльності. Опанування уміньми та навичками самопрезентації. Обмін досвідом з колегами, представлення своїх методичних наробок у розробці лекцій та сценаріїв практичних занять, участь у відеотренінгу проведення практичного заняття (лекції). Представлення методичних прийомів на методичних семінарах кафедри, на науково-практичних конференціях різних рівнів. Уміння взаємодіяти зі студентами у діалоговому режимі як безпосередньо, так і опосередковано (через електронні технології).

Ініціювання інноваційних комплексних проєктів, лідерство та повна автономність під час їхньої реалізації. Соціальна відповідальність за результати прийняття стратегічних рішень.

Здатність саморозвиватися і самовдосконалюватися протягом життя, відповідальність за навчання інших.

(Навички навчання / Learning skills)

Вища школа як інститут соціалізації людини. Самооцінка та рівень домагань студентів, їхній вплив на ефективність навчання. Вибір життєвого стилю. Гендерні ролі та гендерні проблеми у вищій школі. Здатність до саморозвитку, самовдосконалення, розвитку власної професійної компетентності, удосконалення фахових умінь та навичок. Уміння керувати груповими процесами у студентській академічній групі, створення команди в студентських групах та кафедрах. Уміння планувати власний час і кар'єру та навчати студентів планувати їхню діяльність, будувати ефективні та реалістичні плани на майбутнє.

3. ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Тема № 1: Вища освіта як предмет психологічного аналізу. Предмет, завдання і методи психології вищої школи

Вища освіта в Україні. Психологія вищої школи – галузь прикладної психології, педагогічної психології чи самостійна психологічна дисципліна?

Проблеми і завдання психології вищої школи. Методи дослідження та інтерпретації в психології вищої школи.

Тема № 2: Вікові особливості студентської молоді

Вдосконалення психічних процесів в юнацькому віці і в молодості. Студентство як соціальна категорія. Новоутворення в психіці. Ідентифікація та соціально-рольове самовизначення студентів.

Адаптація першокурсників до умов навчання у вищій школі.

Чи варто студентів учити вчитися?

Тема № 3: Психологічні засади управління навчальним процесом у вищій школі. Діяльність студента, діяльність викладача

Психологічні умови ефективного управління навчально-виховним процесом у ЗВО. Психологічна структура діяльності: мета, мотив, дія, знання, вміння, навички. Закономірності формування навичок.

Породження і корекція діяльності. Види і особливості діяльності студентів. Навчання як діяльність. Навчальні стилі: риси, обмеження, переваги. Визначення навчального стилю. Корекція навчального стилю. Механізми наuczіння.

Види і особливості діяльності викладача вищої школи: у навчальному процесі, у науковому дослідженні, у вихованні студентів.

Тема № 4: Мотивація діяльності студентів і викладачів

Мотивація і стимули в навчальному процесі. Усвідомлені мотиви: потреби, інтереси, переконання, ідеали. Неусвідомлені мотиви: установки і потяги. Як виробити у студентів позитивну мотивацію до навчання і наукового пошуку. Винагороди та мотивація діяльності викладача. Задоволеність роботою та мотивація діяльності. Мотиваційний конфлікт. Вплив

мотивації на ефективність діяльності студента і викладача. Мотивація досягнення успіху та запобігання поразок у діяльності студентів і викладачів. Мотивація академічної доброчесності: списувати чи не списувати: от в чому питання?

Тема № 5: Емоції, почуття, воля

Емоції і почуття у житті молодої людини. Емоційні стани та види почуттів. Вплив переживань на поведінку і діяльність учасників навчального процесу в ЗВО. Саморегуляція при переживаннях. Кохання і навчання: як не зробити їх перешкодами одне для одного. Сесія не повинна приводити до дистресу.

Воля, вольова дія, вольова людина. Воля як чинник успіхів.

Тема № 6: Вища школа як інститут соціалізації людини. Особистість студента і викладача

Структура особистості та її розвиток. Спрямованість особистості студента (викладача) та результативність навчального процесу. Розвиток особистості студента під час навчання у ЗВО. Вплив особистості викладача на навчально-виховний процес у вищій школі.

Самосвідомість – “Я-концепція” та мотивація навчання студента в ЗВО. Самооцінка та рівень домагань студентів, їхній вплив на ефективність навчання. Вибір життєвого стилю. Гендерні ролі та гендерні проблеми у вищій школі.

Тема № 7: Індивідуальні особливості студента і його адаптація до навчання у вищій школі

Темперамент і темп та ритм навчальної діяльності. Вплив темпераменту на пізнавальні здатності студента. Темперамент у адаптації студента до навчання у вищій школі. “Притирка” темпераментів студентів і викладачів.

Характер як система індивідуальних особливостей особистості. Акцентуації характеру та психічне здоров'я. Чи впливає характер на результативність навчання?

Здібності – база для ефективного навчання. Загальні та спеціальні здібності та їхній розвиток в процесі одержання вищої освіти. Обдарованість, талант, геніальність. Чи має шанс людина стати генієм без вищої освіти?

Тема № 8: Пізнавальна діяльність студентів

Використання і врахування закономірностей і властивостей перцептивних процесів в процесі викладання у ЗВО. Сприймання навчального матеріалу студентами. Типи сприймання і здатність до вивчення відповідних дисциплін.

Увага: властивості, види, механізми. Організація групової та індивідуальної уваги студентів в процесі навчання. Увага – запорука ефективного навчання.

Процеси і види пам'яті. Закономірності запам'ятовування, збереження, відтворення. Забування та боротьба з ним. Відтворення матеріалу на іспитах (заліках, контрольних роботах, колоквіумах тощо). Засоби та вправи для розвитку пам'яті.

Мислення в навчальному процесі у вищій школі. Проблема розуміння. Розв'язання задач і проблемних ситуацій. Пошук потрібної інформації. Розвиток мовлення студентів. Мовлення викладача.

Використання уяви студентів для підвищення ефективності їх навчання. Чи потрібно викладачу мати розвинену уяву?

Тема № 9: Психологічні теорії як підґрунтя сучасних методик викладання у вищій школі

Теорія поетапного формування розумових дій П. Гальперіна та її “методичні” можливості. Когнітивно-біхевіоральний підхід до навчання.

Проблемне навчання: розв’язанню проблем можна навчити.

Програмоване навчання: засади, переваги, обмеження.

Інтенсифікація навчання: складніше, швидше, більшими порціями.

Модель взаємодії “учень-викладач” у навчальному процесі (за К. Роджерсом).

Тема № 10: Психологічні засади інтерактивного навчання

Підхід, центрований на студенті. Психологічне забезпечення методик, що використовуються в інтерактивному навчанні. Вплив інтерактивного навчання на особистісну, пізнавальну та емоційну сферу особистості студента. Що дає “взаємодія студентів” викладачу?

Тема № 11: Спілкування у вищій школі

Параметри спілкування: перцептивний, інформаційний, інтеракційний. Класифікації видів спілкування. Особливості комунікаційного процесу у вищій школі (залежно від форми навчання). Рівні та механізми спілкування. Конфлікти у вищій школі: причини, анатомія, запобігання, розв’язання. Стили поведінки в конфлікті. Процедури примирення. Психологічна служба вищої школи, її функції та завдання.

Тема № 12: Студентська група – створення, розвиток, роль в навчальному процесі

Утворення та етапи та особливості розвитку студентської групи. Структура групи, ролі в групі. Проблема лідерства у групі. Вплив групи на особистість студента. Взаємодії та взаємовплив у групі. Продуктивність групової роботи у навчанні. Створення команди (колективу) в студентській групі.

Студент у гуртожитку: проблеми співжиття, допомога та контроль з боку викладачів, профілактика конфліктів.

Проблема булінгу у вищій школі. Булінгові позиції. Діагностика, долання та профілактика булінгу у вищій школі.

Тема № 13: Планування часу і кар’єри

Ефективний розподіл часу: проблема не лише студентів, а й викладачів. Дотримання режиму роботи та відпочинку в процесі навчання і здоров’я студентів. “Тактичне” і “стратегічне” планування майбутнього.

Вибір кар’єри. Працевлаштування. Задоволеність роботою. Зміна роботи (професії), перекваліфікація. Проблема безробіття. Спрямованість на успіх – важлива складова успіху.

4. ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Тема № 1: Навчальні стилі та їхня корекція

1. Навчальні стилі: визначення, особливості, переваги, обмеження.
2. Методика визначення навчальних стилів студентів.
3. Корекція вад навчального стилю.

Методи роботи:

Групова та індивідуальна робота. Робота з тестом “Навчальні стилі”. Рольові ігри, розв’язання задач, ситуаційних вправ.

Література

1. *Гірник А. Д.* Основи психопедагогіки. Київ, 1996. 239 с.
2. *Грановская Р. М.* Элементы практической психологии. Санкт-Петербург : Питер, 2016. 565 с.
3. *Дьяченко М. И.* Психология высшей школы: Учебник для ВУЗов. Минск : Тесей, 2003. 352 с.
4. *Квинн В. Н.* Прикладная психология. – СПб.: Питер, 2000. – 558 с.
5. *Подольяк Л.Г., Юрченко В.І.* Психологія вищої школи: Підручник. Київ : Каравела, 2017. 360 с.
6. *Подольяк Л.Г.* Психологія вищої школи. Практикум: Навч. посібн. Київ : Каравела, 2007. 336 с

Тема № 2: Вивчення навчальної мотивації студентів

1. Мотивація до навчання: види причини.
2. Стимули (заохочення і покарання) в навчальному процесі у вищій школі: за і проти.
3. Методики вивчення навчальної мотивації студентів.

Методи роботи:

Дискусія. Групова та індивідуальна робота. Ситуаційна вправа. Робота з тестами (“Потреби”, “Мотивація досягнення успіху”, “Навчальні інтереси” тощо).

Література

1. Аксіопсихологія людської деструктивності : від анатомії до профілактики : монографія /за заг. ред. З. С. Карпенко ; М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Прикарпатський нац. ун-т ім В.Стефаніка». Івано-Франківськ : Супрун В.П., 2016. 220 с.
2. *Барановська Л.В.* Педагогіка та психологія вищої школи : навч. посібн. Київ : НАУ, 2015. 240 с.
3. *Галузинский В. М., Євтух М. Б.* Основи педагогіки та психології вищої школи. – К., 1995. – 279 с.
4. *Грановская Р. М.* Элементы практической психологии. Санкт- Петербург : Питер, 2016. 565 с.
5. *Дьяченко М. И.* Психология высшей школы: Учебник для ВУЗов. Минск : Тесей, 2003. 352 с.
6. *Дьяченко М. И., Кандыбович Л. А., Кандыбович С. Л.* Психология высшей школы. Минск: Вышэйшая школа, 1998. 346 с.
7. *Ильин У. П.* Мотив и мотивация. – СПб.: Питер, 2000. – 486 с.
8. *Квинн В. Н.* Прикладная психология. – СПб.: Питер, 2000. – 558 с.
9. *Подольяк Л.Г., Юрченко В.І.* Психологія вищої школи: Підручник. Київ : Каравела, 2017. 360 с.

Тема № 3: Використання психологічних теорій для створення ефективних методик викладання в ЗВО

1. Психологічні засади ефективного викладання.

2. Відпрацювання методик викладання з врахуванням ідей (на базі) певних психологічних теорій.

Методи роботи:

Дискусія, групова робота.

Література

1. Барановська Л.В. Педагогіка та психологія вищої школи : навч. посібн. Київ : НАУ, 2015. 240 с.
2. Галузинский В. М., Євтух М. Б. Основи педагогіки та психології вищої школи. Київ, 1995. 279 с.
3. Дьяченко М. И. Психология высшей школы: Учебник для ВУЗов. – Минск : Тесей, 2003. 352 с.
4. Педагогика и психология высшей школы: Учебное пособие / Буланова-Топоркова М. В., Духавнева А. В., Столяренко Л. Д. и др. Ростов-на-Дону : Феникс, 2002. 544 с.
5. Педагогика и психология высшей школы. Ростов-на-Дону: Феникс, 2007. 526 с.
6. Подоляк Л.Г., Юрченко В.І. Психологія вищої школи: Підручник. Київ : Каравела, 2017. 360 с.
7. Смирнов П. И. Психология высшего образования: От деятельности к личности. Москва : Академия, 2005. 354 с.

Тема № 4: Вироблення навичок ефективного спілкування

1. Параметри спілкування.
2. Види і рівні спілкування.
3. Механізми спілкування.
4. Спілкування без конфліктів.

Методи роботи:

Рольові ігри, вправи, задачі.

Література

1. Барановська Л.В. Педагогіка та психологія вищої школи : навч. посібн. Київ: НАУ, 2015. 240 с.
2. Грабовська С.Л. Психологічні аспекти комунікаційного менеджменту організації : навч. посібник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2014. 456 с.
3. Грабовська С.Л. Психологія примирення : навч. посібник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2019. 294 с.
4. Подоляк Л.Г., Юрченко В.І. Психологія вищої школи: Підручник. Київ : Каравела, 2017. 360 с.
5. Подоляк Л.Г. Психологія вищої школи. Практикум: навч. посібн. Київ : Каравела, 2007. 336 с.

Тема № 5: Формування і розвиток студентської групи

1. Формування групи, групові норми.
2. Утворення “команди” (колективу).
3. Групова динаміка. Кооперація, конформізм, конкуренція.

4. Діагностика, додання та профілактика булінгу у вищій школі.

Методи роботи:

Дискусія, вправи, рольові ігри, групова робота.

Література

1. *Грабовська С.Л.* Психологічні аспекти комунікаційного менеджменту організації : навч. посібник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2014. 456 с.
2. *Грабовська С.Л.* Психологія примирення : навч. посібник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2019. 294 с.
3. *Грановская Р. М.* Элементы практической психологии. Санкт-Петербург : Питер, 2016. 565 с.
4. *Дьяченко М. И.* Психология высшей школы. Учебник для ВУЗов. – Минск.: Тесей, 2013. 352 с.
5. *Квинн В. Н.* Прикладная психология. Санкт-Петербург : Питер, 2000. 558 с.
6. Педагогика и психология высшей школы. Ростов-на-Дону: Феникс, 2007. 526 с.
7. *Смирнов П. И.* Психология высшего образования: От деятельности к личности. Москва: Академия, 2005. – 354 с.
8. *Подольак Л.Г., Юрченко В.І.* Психологія вищої школи: Підручник. Київ : Каравела, 2017. 360 с.
9. *Подольак Л.Г.* Психологія вищої школи. Практикум: Навч. посібн. Київ : Каравела, 2007. 336 с.
10. *Сидорук І.* Булінг як актуальна соціально-педагогічна проблема // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки : Соціальна педагогіка. № 1, 2015, С. 169-173 // [file:///C:/Users/GVA/Downloads/Nvvnup_2015_1_36%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/GVA/Downloads/Nvvnup_2015_1_36%20(1).pdf)
11. *MacDonald C., Roberts-Pittman B.* Cyberbullying among college students: prevalence and demographic differences. Procedia – Social and Behavioral Sciences, 2010, Vol.9, 2003-2009.
12. *Wang J., Nonsel T.R., Ianotti R.J.* Cyber and traditional bullying: differential association with depression. Journal of Adolescent Health, 2011, 48 (4), 415-417.

Тема № 6: Поведінка викладача на лекції

Домашнє завдання:

Кожен аспірант має підготувати фрагмент навчальних дій на 7-10 хв., під час яких можна чомусь навчити інших учасників тренінгу. Може бути представлена методика навчання чомусь окремого учасника, групи учасників, усіх присутніх на занятті. За можливості бажано проводити відеозапис. Кожен аспірант (аспірантка) проводить своє «міні-заняття» під час практичного заняття, демонструючи свою методику.

Група обговорює те, що відбулося (переглядає відеозапис, якщо він вівся, та обговорює), виокремлюючи переваги, знахідки представлених методик навчання, робить побажання на вдосконалення педагогічних умінь та навичок кожного учасника тренінгу.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова література

1. *Барановська Л.В.* Педагогіка та психологія вищої школи : навч. посібн. Київ: НАУ, 2015. 240 с.

2. *Галузинский В. М., Євтух М. Б.* Основи педагогіки та психології вищої школи. Київ, 1995. – 279 с.
3. *Мащенко Н.І.* Основи педагогіки і психології вищої школи: Курс лекцій. Кременчук, 2006. 272 с.
4. *Подольак Л.Г., Юрченко В.І.* Психологія вищої школи: Підручник. Київ: Каравела, 2017. 360 с.
5. *Подольак Л.Г.* Психологія вищої школи. Практикум: Навч. посібн. Київ: Каравела, 2007. 336 с.
6. *Чернілевський Д.В.* Педагогіка та психологія вищої школи: Навчальний посібник / Д.В. Чернілевський, М.І. Томчук. Вінниця: Вінницький соціально-економічний ін-т унів. «Україна», 2006. 402 с.
7. *Юрченко В.І.* Психологія вищої школи: Курс лекцій / В.В. Кудіна, В.І. Юрченко. К: КСУ, 2004. 176 с.

Додаткова література

1. Аксіопсихологія людської деструктивності : від анатомії до профілактики : монографія /за заг. ред. З. С. Карпенко ; М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Прикарпатський нац. ун-т ім В.Стефаніка». Івано-Франківськ : Супрун В.П., 2016. 220 с.
2. *Гірник А. Д.* Основи психопедагогіки. Київ, 2016. 239 с.
3. *Гірник А.М.* Основи конфліктології. Київ: Видавничий дім : «Києво-Могилянська академія», 2010. 222 с.
4. *Городиська В., Пантіюк М., Міляєва В.* Педагогіка та психологія вищої школи : тексти лекцій. Дрогобич : Редакц.-видавн. відділ ДДПУ, 2014. 307 с.
5. *Грабовська С.Л.* Психологічні аспекти комунікаційного менеджменту організації : навч. посібник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2014. 456 с.
6. *Грабовська С.Л.* Психологія примирення : навч. посібник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2019. 294 с.
7. *Грановская Р. М.* Элементы практической психологии. Санкт-Петербург: Питер, 2016. – 565 с.
8. *Дьяченко М. И.* Психология высшей школы: Учебник для ВУЗов. Минск: Тесей, 2013. 352 с.
9. *Дьяченко М. И., Кандыбович Л. А., Кандыбович С. Л.* Психология высшей школы. Минск: Вышешшая школа, 2008. 346 с.
10. *Ильин Е. П.* Мотив и мотивация. Санкт-Петербург : Питер, 2000. 486 с.
11. *Ильин Е.П.* Эмоции и чувства. Санкт-Петербург : Питер, 2011. 752 с.
12. *Квинн В. Н.* Прикладная психология. Санкт-Петербург: Питер, 2000. 558 с.
13. Педагогіка и психологія высшей школы. / Отв. ред М.В.Буланова-Топоркина. Ростов-на-Дону: Феникс, 2007. 526 с.
14. Педагогіка и психологія высшей школы: Учебное пособие / Буланова-Топоркова М. В., Духавнева А. В., Столяренко Л. Д. и др. Ростов-на-Дону: Феникс, 2002. 544 с.
15. Психологія : підруч. для студ. вищ. навч. закл.: С. Грабовська, А. Вовк, Т. Партико та ін. Київ : Ін Юре, 2014. 664 с.
16. *Самоукина Н. В.* Психология и педагогика профессиональной деятельности: Учебник. Москва: Тандем, 2009. 351 с.
17. *Семиченко В.А.* Психологія педагогічної діяльності: Навч. посібн. для студ. вищих пе. нав. закл. Київ: Вища школа, 2004. 336 с.

18. *Слепкань З.І.* Наукові засади педагогічного процесу у вищій школі. Київ: Вища школа, 2005. 240 с.
19. *Смирнов П. И.* Психология высшего образования: От деятельности к личности. Москва: Академия, 2005. 354 с.
20. *Титаренко Т.М.* Життєвий світ особистості : у межах і за межами буденності. Київ: Либідь, 2003. 376 с.
21. *Титаренко Т.М.* Сучасна психологія особистості : навчальний посібник. Київ : Каравела, 2013. 372 с.
22. *Ткалич М.Г.* Гендерна психологія / М.Ткалич. Київ : Академвидав, 2012. 248 с.
23. *Штена О.С.* Самоменеджмент (самоорганізація особистості): навч. посібник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2012 . 362 с.
24. *Duncanson N.* Sexual Bullying : Gender Conflict and Pupil Culture in Secondary Scholls. Routledge, 1999. 177p.
25. *Gerring R.J., Zimbardo P.G.* Psychology and Life : 20 ed. Addison Wesley Longman, Inc.,2013. 869 p.
26. *MacDonald C., Roberts-Pittman B.* Ciberbullying among college students: prevalence and demographic differences. Procedia – Social and Behavioral Sciences, 2010, Vol.9, 2003-2009.
27. *Wang J., Nonsel T.R., Ianotti R.J.* Cyber and traditional bullying: differential association with depression. Journal of Adolescent Health, 2011, 48 (4), 415-417.
28. *Zimbardo P.G.* Man Interrupted : Why Young Man are Struggling an What we can do about it. Nikita Coulombe; Conan Press, 2016

Інформаційні ресурси

www.Psychlit

www.Psychinfo

<http://psychlib.com.ua/>

<http://pidruchniki.ws>

<http://psylib.ukrweb.net/books/beloo01/index.htm>

<http://www.bookzone.com.ua/books/psychology/>

<http://www.mindmeister.com/153116145/>